

Over de kwaliteit van Tweede-Kamerleden

M.P.C.M. van Schendelen*

Over de kenmerken van een goede of slechte auto bestaat tussen burgers relatief weinig meningsverschil. Het ding moet kunnen rijden, duurzaam zijn, goedkoop in verbruik en onderhoud, comfortabel enzovoort. Ontwerpers en fabrikanten van auto's trachten deze diverse verlangens te verenigen in een technisch compromis. Over de kwaliteit van het eindprodukt blijken warenonderzoekers het redelijk goed met elkaar eens te kunnen worden. Burgers geven hun kwaliteitsoordeel door hun aankoopgedrag, tot lering van menige fabrikant.

Over de kenmerken van een goede of slechte school bestaat onder burgers minder eensgezindheid. Sommigen zweren bij bijzonder onderwijs, anderen bij openbaar onderwijs. Er zijn vele didactische systemen, met elk zijn eigen aanhangers. De een wil voor zijn kind prestatiegericht onderwijs, met nadruk op verstandelijke vaardigheden, de ander verkiest een gerichtheid op een brede interesse- en karaktervorming. De verschillende verlangens kunnen niet goed in één compromis worden ondergebracht. Meer nog dan bij de constructie van een auto moeten keuzes gemaakt worden. Onderwijsdeskundigen zijn het veelal met elkaar oneens over wat de beste keuze is. Ouders kunnen hun kwaliteitsoordeel niet altijd effectief maken, omdat een betere school in de buurt ontbreekt.

Nog gecompliceerder ligt het bij de vraag naar de kwaliteit van kamerleden. Weliswaar houdt menige burger er een opvatting op na over wat 'de dames en de heren op het Binnenhof zouden moeten doen en wat ze er feitelijk van maken, maar daarmee stelt hij eerder het probleem dan dat hij het oplost. Het probleem is zelfs tweeledig: menige burger koestert zeer uiteenlopende en niet zelden onveringbare verlangens ten aanzien van kamerleden én hij verschilt in

* Tekst van een inleiding gehouden in de Nieuwe Kerk in Amsterdam op 22 mei 1985.

zijn pakket voorkeuren met de buurman. Dit blijkt trouwens niet alleen voor burgers te gelden, maar ook voor kamerleden zelf. Zo is menige burger tegelijk van mening dat kamerleden deskundig behoren te zijn en als totale groep een goede afspiegeling moeten zijn van de sociale verscheidenheid van de Nederlandse bevolking. Wie het eerste wil, kan misschien theoretisch wel, maar praktisch genomen niet tegelijkertijd ook het tweede willen, want deskundigheid vooronderstelt een hoge graad van kennis en inzicht die slechts via bepaalde soorten opleiding of voorervaring verworven kan worden, maar het bezit daarvan is nu juist zeer ongelijk verdeeld over de bevolking. Beide verlangens grenzen trouwens tot aan het utopische. In heel Nederland is geen enkele geleerde te vinden die inzake alle parlementaire agendapunten deskundig is, laat staan honderdenvijftig geleerden. En een Tweede Kamer die qua sociale samenstelling een Madurodamachtige verkleining (schaal één op honderdduizend) van de Nederlandse bevolking is, behoort eveneens tot de utopieën. Elk parlement, ook in het buitenland, wordt dus onvermijdelijk gekenmerkt door vele leden die van vele kwesties weinig weten (generalisten, 'backbenchers', niet-fractiespecialisten) en door een sociale samenstelling waarbij sommige sociale categorieën ondervertegenwoordigd zijn, zoals momenteel op het Binnenhof geldt voor onder meer bejaarden, gekleurde landgenoten en vrouwen.

Dit voorbeeld van de schier onmogelijke verlangens aangaande deskundigheid en sociale representativiteit van kamerleden is er slechts een uit vele, die alle erop neerkomen dat kamerleden gezien worden als manusjes-van-alles en de Tweede Kamer als de nationale duizendpoot. Zo moeten de gekozen politici ook nog eens zorgen voor goede wetgeving, controle op de regering (waaraan zij deels zelf deelnemen, hetgeen moeilijke zelfcontrole inhoudt), kabinetsvorming en -stabiliteit, realisatie van partijprogramma's, inhaken op de actualiteit, problemen van achterbannen aan de orde stellen en tegen elkaar afwegen enzovoort.

Extra probleem daarbij is dat veel burgers, groepen en organisaties ten aanzien van kamerleden niet alleen veel moeilijk verenigbare en realiseerbare verlangens tegelijk koesteren, maar ook nog eens van elkaar verschillende pakketten verlangens hebben. Een vakbeweging verschilt dienaangaande veelal van een werkgeversorganisatie en een vakbond die gelieerd is aan een oppositiepartij veelal weer van een regeringsgezinde vakbond. Of en hoe de manusjes-

van-alles uiteindelijk hun handen moeten gebruiken en hoe de duizendpoot zich moet gedragen, zijn omstreden vragen onder zowel kiezers als gekozenen.

De kwaliteitsmeting van kamerleden is dus aanzienlijk gecompliceerder dan die van scholen, laat staan automobielen. Er ontbreekt immers een algemeen aanvaard stelsel van kwaliteitscriteria waarop kamerleden hoog of laag zouden kunnen scoren. Er zijn wel veel met elkaar wedijverende stelsels of, anders gesteld, wensbeelden ten aanzien van kamerleden. En zij plegen zo veelomvattend en veeleisend te zijn dat kamerleden nog slechts onvoldoendes kunnen oogsten. De kritische geluiden zijn welbekend: kamerleden maken slechte wetten, controleren onvoldoende, voeren te weinig partijprogramma's uit, luisteren te weinig naar 'mensen zoals ik', zijn onwetend over hoe het in de praktijk eigenlijk werkt enzovoort. Maar waar in een klas alleen nog onvoldoendes worden uitgedeeld, daar kloppen de didactische eisen niet.

Degenen die studie maken van het parlement ('parlementologen') kunnen deze hele problematiek wel in kaart brengen, maar niet oplossen. Ook de wetenschap biedt geen algemeen aanvaard, hoogste stelsel van maatstaven waaraan kamerleden zouden moeten voldoen. Wetenschappers kunnen wel beschrijven en het onderling erover eens worden hoe kamerleden feitelijk opereren en wie onder welke omstandigheden meer succesvol is in het tegemoetkomen aan bepaalde verwachtingen. Binnen de beperkte marges die het parlementaire functioneren als politiek compromis eigen zijn, kunnen zij bovendien bescheiden voorstellen tot verbetering doen. Bijvoorbeeld: hoe kamerleden beter geschoold en getraind en worden, hoe hun werklust meer hanteerbaar gemaakt kan worden, hoe hun informatie verbeterd en hun groepsbesluitvorming vergemakkelijkt kan worden, hoe kansen op solide wetgeving verhoogd kunnen worden. Maar de praktijk leert dat elk voorstel al gauw omstreden is, want het tornt aan het bestaande compromis van het parlementaire functioneren. Elk voorstel houdt immers een voorkeur voor een bepaald type kamerlid en type Tweede Kamer in en daarover wordt nu eenmaal verschillend gedacht.

De puzzel van de kwaliteit van kamerleden moet in eerste instantie meer door de burgers zelf worden opgelost. Zij zullen zich bewust moeten worden van hun overvraging van kamerleden. Zij zullen beter realiseerbare pakketten van verlangens of maatstaven moeten overwegen en het daarover meer met elkaar eens zien te worden. Nu

bestaat daarover niet eens zozeer diepgaand meningsverschil als wel, bij gebrek aan stelselmatige discussie over het parlement en zijn leden, onvoldoende opinievorming en consensus. Kamerleden kunnen aan deze discussie een zeer waardevolle bijdrage leveren en wel vooral door de even riante als riskante mythe van manusjes-van-alles zelf door te prikken. Parlementologen kunnen aan de discussie bijdragen door feiten te leveren, ervaringen uit het verleden of van elders aan te reiken en door zinnige en onzinnige argumenten van elkaar te scheiden.

Definitief opgelost wordt de puzzel nooit. Het blijft altijd tobben met puzzelstukjes. Maar zonder dat tobben kan de kwaliteit van kamerleden nooit verhoogd worden. Het is de moeite waard, want anders dan bij auto's en schooltypen is er voor dat ene gezelschap van nationale volksvertegenwoordigers geen alternatief voorradig of begerenswaardig.